
ZAMONAVIY O'QITUVCHILAR TAYYORLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Annotatsiya. Zamonaviy axborot texnologiyalarining ta'limni intensivlashtirish va optimallashtirish imkoniyatlari ta'lim jarayonlarini tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun mutaxassis kadrlar tayyorlashdan asosiy maqsad ularda zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanib bilim, ko'nikma va malakalarini hamda pedagogik mahoratlarini shakllantirishdir. Bugungi kunda pedagogik ta'lim samaradorligini oshirish bilan bevosita aloqador bo'lgan bir qator, hozirgacha yechimi topilmagan muammolar mavjud. Bu muammolar ta'lim sohasini axborotlashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalari sohasida pedagog kadrlar tayyorlash, pedagoglarning zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalardan foydalanish malakasining yetarli emasligi bilan bog'liq. Maqolada raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari orqali zamonaviy o'qituvchini tayyorlash masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiya, metod, o'qituvchi, dars, o'qitish, pedagogika, AKT.

МЕТОДОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОДГОТОВКЕ СОВРЕМЕННЫХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация. Возможности современных информационных технологий по интенсификации и оптимизации образования имеют большое значение в организации образовательных процессов. Поэтому основной целью подготовки кадров специалистов является формирование их знаний, умений и навыков, а также педагогического мастерства, используя возможности современных информационных технологий. На сегодняшний день существует ряд нерешенных проблем, которые напрямую связаны с повышением эффективности педагогического образования. Эти проблемы связаны с информатизацией сферы образования, подготовкой педагогов в области современных информационных технологий, недостаточной квалификацией педагогов в использовании современных информационно-коммуникационных технологий. В статье рассматриваются вопросы современной подготовки учителей с помощью цифровых технологий, информационно-коммуникационных инструментов.

Ключевые слова: цифровые технологии, метод, учитель, урок, обучение, педагогика, ИКТ.

METHODOLOGY OF USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF MODERN TEACHERS

Abstract. The possibilities of modern information technologies for intensification and optimization of education are of great importance in the organization of educational processes. Therefore, the main goal of training specialist personnel is to form their knowledge, skills and abilities, as well as pedagogical skills, using the possibilities of modern information technologies. Today, there are a number of problems that have not yet been solved, which are directly related to increasing the effectiveness of pedagogical education. These problems are related to the informatization of the education sector, the training of pedagogues in the field of modern information technologies, and insufficient qualifications of pedagogues in the use of modern information and communication technologies. The article examines the issues of modern teacher training through digital technologies, information and communication tools.

Key words: digital technology, method, teacher, lesson, teaching, pedagogy, ICT.

Kirish. Hozirgi kunda barcha ta'lim muassasalari zamonaviy kompyuter va telekommunikatsiya texnologiyalari asosida jihozlanmoqda. Bu, o'z navbatida, pedagoglarning o'z mehnat faoliyatlariga yangicha yondashuvlarini talab etadi. O'quv jarayonida yangi texnologiyalarni joriy etilishi, o'qituvchini texnik vositalar tomonidan malakalarini shakllantirishnigina emas, balki uning vazifalari, rolini o'zgartiradi, o'qituvchilik faoliyatini yanada serqirra kasbga aylantiradi.

Kompyuter va zamonaviy axborot texnologiyalarining jadal sur'atda rivojlanishi endilikda hozirgi zamon o'qituvchisining pedagogik mahorati naqadar serqirra bo'lishi lozimligini talab qilinadi. Hozirgi kunda zamonaviy o'qituvchidan [1; 42-b.]:

- o'quv kurslari dizayneri – o'quv kurslarining yaratuvchisi;
- fasiliteytor – o'qitish metodlari bo'yicha maslahatchi;
- tyutor–o'quv kurslarini interfaol taqdim etish bo'yicha mutaxassis;
- invigilator
- ta'lim natijalarini nazorat qilish usullari bo'yicha mutaxassis bo'lishni talab

etmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Ushbu mavzuga aloqador bo'lgan "raqamli texnologiyalar vositasida kasbiy mahoratni oshirish mexanizmini takomillashtirish" tushunchasini to'g'ri tahlil etishimiz uchun, kasbiy mahorat, pedagogik mahorat kabi so'zlarning ham ilmiy-nazariy ma'nolarini tushunib olish foydadan holi bo'lmaydi. Kasbiy mahorat yuzasidan foydalanilgan materiallar va tahliliy-qiyosiy metodlarga tayangan holda, Abu Nasr Forobiy, Yusuf Xos Hojib, Sa'diy Sheroziy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Husayn Voiz Koshifiy, Abdulla Avloniy va boshqalar o'qituvchilik kasbi, uning mashaqqatlari, shuningdek, o'qituvchishaxsida aks etishi zarur bo'lgan sifatlar xususida qimmatli ma'lumotlarni o'z asarlarida qizg'in bayon qilishgan [3; 29-b.].

I.P. Rachenko pedagogik mahoratni pedagogik san'atning bir qismi sifatida ta'riflab, shunday yozadi: —pedagogik mahorat deganda o'qituvchining pedagogik– psixologik bilimlarni, kasbiy malaka va ko'nikmalarni mukammal egallashi, o'z kasbiga qiziqishi, rivojlangan pedagogik fikrlashi va intuitsiyaci, hayotga axloqiy–estetik munosabatda bo'lishi, o'z fikr mulohazasiga ishonchi va qat'iy irodasi tushuniladi.

XV asrda yashab, ijod etgan mutafakkir, Alisher Navoiyning yaqin do'sti Kamoliddin Husayn Voiz al-Koshifiy (1440–1505 y.) bola tarbiyasida maktab va muallimning alohida o'rni borligi haqida gapirib, muallimlar dono, bilimli, shirinsuxan, adolatli bo'lishi zarur deb hisoblaydi. Alloma murabbiylar to'g'risida - "Axloqi Muhsiniy" asarida shunday yozadi: "Murabbiy (bolaga) nasihat va ta'lim berishda lutf va odob qoidalariga rioya qilishi darkor [4; 87-b.]. Nazariy manbalarga asoslangan holda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini raqamli texnologiyalar orqali rivojlantirishda, avvalambor, raqamli texnologiyalarning ta'limdagi roli, vazifalari haqida ham bilib olishimiz zarur.

I.G.Pestalossi o'qituvchining kasbiy sifatlariga baho berish bilan birga, asosanuning xalq ta'limi tarmog'ini takomillashtirishdagi roli hamda fan asoslarini egallashdagi ahamiyati va vazifalariga to'xtalib o'tadi [5; 107-b.].

Tadqiqot metodologiyasi. Zamonaviy texnologiyalar, masofaviy oliy pedagogik ta'limni yangicha tashkil qilinishiga zamin yaratadi. Bunday ta'limda o'qituvchilar, kompyuter dasturchilari va mutaxassislari yordamida o'qituvchilarning yangicha malaka oshirish kurslarini tashkilotish talab qilinadi. Aslida masofaviy o'qitish kurslarini yaratishda dastlab: maqsadga erishish yo'llari; o'quv materiallarini taqdim etish usullari; o'qitish metodlari; o'quv topshiriqlarining turlari; muhokamalar uchun savollar; munozara va bahslarni tashkil etish yo'llari; o'zaro aloqa usullari va kommunikatsiya singari omillarni aniqlash lozim. Dastlab bo'lajak mutaxassislar boshlang'ich tayyorgarlik darajasida quyidagi talablarni o'zlashtiradilar [6; 182-b.]:

1. matn muharririning asosiy obektlari va ular ustida bajarilishi mumkin bo'lgan

amallarni bilishi; matnni tahrirlash va formatlash uchun matn muharririni qo'llay olishi; grafik axborotlarni taqdim etishning vektor usullarini o'rinli qo'llay olishi;

2. grafik muharrirning asosiy obektlari va ular ustida bajarilishi mumkin bo'lgan amallarni bilishi; tasvirni yaratish va tahrirlash uchun grafik muharrirni qo'llay olishi; elektron jadvallarning imkoniyat va vazifalarini tushungan holda ishlata olishi; diagrammalar yaratishni bilishi; elektron jadvallarni masalalar yechishda qo'llashi;

3. ma'lumotlar bazasining imkoniyati va vazifalarini tavsiflashi; ma'lumotlar bazasining turlarini tavsiflashi; ma'lumotlar bazasining asosiy obektlari va ular ustida bajarilishi mumkin bo'lgan amallarni bilishi; oddiy ma'lumotlar bazasini yarata olishi; yozuvlarni saralash va qidirishni amalga oshirishi.

Bunda bo'lajak mutaxassislar o'z pedagogik mahoratlarini quyidagi modullar mazmunini o'zlashtirgan holda boyitib boradilar [7; 36-b.]:

1. Ta'limda axborot va kommunikatsiya texnologiyalari. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalari, ularni ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari, shaxsning ta'lim-tarbiyasi va rivojlanishida zamonaviy axborot texnologiyalari va pedagogik dasturiy vositalar, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalarini yaratish, ularni o'quv-tarbiya jarayonida qo'llashning didaktik asoslari, o'quv maqsadli elektron vositalarni yaratish va foydalanishdagi pedagogik-ergonomik talablar va ularning sifatini baholash, o'quv-tarbiya jarayonining axborot-metodik ta'minotini va ta'lim muassasalari tashkiliy-boshqaruv tizimini avtomatlashtirish va uning istiqbollari, elektron-o'quv materiallari bazasining tuzilmasi va tarkibi, ta'limiy internet resurslar va ulardan o'quv jarayonida foydalanish, elektron o'quv- metodik materiallar majmuasi, uning tuzilmasi va tarkibi, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan ta'limiy maqsadlarda samarali va qulay foydalanishning pedagogik-ergonomik shart sharoitlari, informatika va axborot texnologiyalari xonasiga qo'yiladigan talablar va unda ta'lim jarayonini tashkil etishning metodik jihatlari, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanishning istiqbolli yunalishlari va kelajagi.

2. Pedagogik dasturiy vositalar. Asosiy tushunchalar: pedagogik dasturiy vositalarning umumiy ta'rifi, namoyish etuvchi dasturlar, nazorat qiluvchi dasturlar, o'rgatuvchi dasturlar, dasturiy vositalarning didaktik imkoniyatlari, ekspert-o'rgatuvchi tizimlar, avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi tizimlar, foydalanuvchi va pedagogik-dasturiy vositalarning o'zaro hamkorligini tashkil etish metodlari. Pedagogik-dasturiy vositalar yaratish tamoyillari: talabalarning psixofiziologik xususiyatlarini va kompyuterning texnik imkoniyatlarini hisobga olish, o'qitish strategiyasining ustuvorligi; pedagogik, psixologik va funksional to'lalilik, motivatsiyali faollashtirishning ta'minlanganligi, qo'llashdagi universallik va modul tuzilishga egalik. Pedagogik-dasturiy vositalar ssenariyasini yaratish texnologiyasi: foydalanish maqsadini aniqlash, o'quv materiallarini tahlil qilish va tanlash, uni strukturalash va formallashtirish, pedagogik ssenariyni taqdim etish. Pedagogik-dasturiy vositalar asosida o'quv faoliyatini boshqarish. Dasturlash tillarida pedagogik-dasturiy vositalar yaratish texnologiyasi. Pedagogik-dasturiy vositalarni yaratishning texnik vositalari. "Lektor" tizimi va undan pedagogik- dasturiy vositalarni yaratishda foydalanish. Pedagogik-dasturiy vositalar bo'yicha praktikum.

3. Elektron o'quv materiallarini yaratish texnologiyalari. Elektron o'quv materiallari va ularning turlari: elektron darslik, elektron o'quv qo'llanmasi, elektron ma'lumotnoma, elektron majmua, elektron katalog va boshqalar. Elektron o'quv materiallarini yaratish bosqichlari va texnologiyasi; elektron o'quv materiallarini yaratish prinsiplari; O'quv materiallariga ovoz berish texnologiyasi va uning vositalari.

4. O'qitishning zamonaviy texnik vositalari. Audiovizual axborot: manbalari, o'zgartiruvchilar, tashuvchilari. Audiovizual madaniyat: tarixi, konsepsiyalari, tuzilmasi, faoliyat ko'rsatishi. Inson tomonidan audiovizual axborotni qabul qilishning psixofiziologik asoslari. O'qitishning audiovizual texnologiyalari: televa videokonferensiyalar, ularni tashkil etish, audio, video va kompyuterli o'quv qo'llanmalari, audio, video va kompyuterli materiallarning banki, audio, video va kompyuterli o'quv qo'llanmalarini yaratishning didaktik prinsiplari. O'qitishning interaktiv texnologiyalari.

Tahlil va natijalar. Ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy pedagogik mahoratini oshirish mexanizmlarini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish borasida bir necha mulohazali fikrlarni ko'rib chiqishimiz lozim. Aynan bu muammolar bo'yicha, hududimizdagi internet xizmatlari sifatini oshirish, ta'lim jarayonida raqamli texnologik vositalardan foydalanish ko'lamini kengaytirish, so'ngi uslubdagi raqamli texnologik vositalar bilan talaba yoshlarni tanishtirish barobarida, pedagoglarga hamtavsiyalar berib borish, raqamli texnologiyaning tatbiq etilishi yuzasidan turli xil ko'rik tanlovlar, ijodiy ishlar, innovatsion loyihalar ishlab chiqishni yo'lga qo'yish vatizimli rag'batlantirib borish, raqamli texnologiyalar vositasida pedagoglarning bilim, ko'nikma va malakalarini uzluksiz rivojlantirib borish choralarini ishlab chiqish lozim.

Xulosa va takliflar. Demak, o'quv jarayonlarini tashkil etishda pedagoglar zamonaviy axborot texnologiyalarini ta'lim va tarbiya jarayonida qo'llay olish bo'yicha pedagogik mahoratlarini oshiradilar, bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar. O'qituvchi kadrlar pedagogik mahoratlarini oshirish maqsadidan kelib chiqilgan holda talabalarda zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalana olish bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga qaratilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonining maqsadi – talabalarda zamonaviy axborot texnologiyalari, kasbiy faoliyat va axborot jamiyati uchun zarur bo'lgan texnik vositalar va dasturiy ta'minot borasidagi bilim, ko'nikma va malakalar shakllantiriladi, zamonaviy axborot texnologiyalarini ta'lim jarayonida, shuningdek, kasbiy faoliyatlarida har qanday muammolarni yechishda qo'llashni o'rganadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ochilova, G. O. va Musaxanova, G. M. (2017). Pedagogika fan sifatida yangi tadqiqot vazifalari, qayta ko'rib chiqish va istiqbollari yo'lida. *Yosh olim*, (7), 458-460.
2. Arziqulova D.N. Kasbiy kamolotning psixologik o'ziga xos xususiyatlari. *Psixol. fan nomzodi diss. avtoreferati.* - Toshkent, 2002. –22 b.
3. Alimova Nigora Sunnatullaevna "Kasbiy mahorat" fanidan o'quv-uslubiy majmua Toshkent – 2015
4. Kamoliddin Husayn Voiz al-Koshifiy- "Axloqi Muhsiniy" asarida
5. <https://www.pv.uz/uz/news/raqamli-talimga-otishni-pandemiya-jadallashtirdimi>
6. Zaripov K. O'qituvchi kasbiy mahoratining mazmuni va tarkibi // *Pedagogik mahorat*. № 2. 2019.- 7-13 b.
7. Tojiboeva K. S. K. Talabalarning axloqiy fazilatlarining motivatsion sohasini shakllantirish // *Pedagogika muammolari*. – 2017. – Yo'q. 4 (27). – 14-16-betlar.